

**O‘ZBEK TILI DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING FAOLLIGINI OSHIRISH
MAQSADIDA DIDAKTIK O‘YINLARDAN FOYDALANISH**

Mamatxonova Moxichexraxon Ubaydullo qizi

*Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot institute
“O‘zbek va xorijiy tillar” kafedrasida assistenti*

Melibayeva Maryambibi Alijanovna

*Farg‘ona shahar 22-umumta’lim maktabi
o‘zbek tili fani o‘qiyuvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolaning maqsadi ona tilisi o‘zbek tili bo‘lmagan o‘quvchilarga o‘zbek tilini o‘rganishlarini faollashtirish uchun o‘quv jarayonida didaktik o‘yinlarning ahamiyatini aniqlashdir. "Didaktik o‘yinlar" tushunchasini ochib berish, dars davomida ularni tashkil etish turlari va qoidalarini aniqlash.*

Kalit so‘zlar: *didaktik o‘yinlar, samaradorlik, qiziqish, chet tili, gipoteza.*

**THE USE OF DIDACTIC GAMES IN ORDER TO INCREASE THE ACTIVITY OF
STUDENTS IN THE LESSONS OF THE UZBEK LANGUAGE**

Mamatxonova Moxichexraxon Ubaydullo qizi

*Assistant of the Department” Uzbek and
foreign languages” of Fergana Medical
Institute of Public Health*

Melibayeva Maryambibi Alijanovna

*Fergana City Secondary School No. 22
teacher of Uzbek language*

Annotation: *The purpose of this article is to determine the importance of didactic games in the learning process in order to enable students whose mother tongue is not Uzbek to learn Uzbek. To reveal the concept of “didactic games”, to determine the types and rules of their organization during the lesson.*

Keywords: *didactic games, efficiency, interest, foreign language, hypothesis.*

O‘zbek tili fani o‘qituvchilari tilni o‘rgatishda turli usullardan maksimal darajada foydalanishga harakat qilishlari, har bir bolaning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun sharoit yaratishlari kerak. Darslarni rejalashtirayotganda, nafaqat o‘quvchilar yangi so‘zlarni yoki tuzilmani eslab qolishlari haqida o‘ylash kerak, balki bolalarning mavzuga bo‘lgan qiziqishini qo‘llab-quvvatlashga, bolalarni qanday ish uslublari jalb qilishi mumkinligini tushunishga harakat qilish kerak.

O'qituvchilar muntazam ravishda o'zbek tilini o'qitish sifati va samaradorligini oshirish uchun zaxiralarni izlaydilar. Asosiy maqsad ular uchun chet tili hisoblangan tilni o'rganishga bo'lgan qiziqish yo'qolmasligiga ishonch hosil qilishdir. Ushbu masalalarni hal qilishda o'yinlar katta yordam beradi. Ulardan foydalanish yaxshi natijalar beradi, bolalarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning e'tiborini asosiy narsaga - tabiiy jarayonda nutq ko'nikmalarini o'zlashtirishga, o'yin paytida aloqaga kirishishga imkon beradi.

Birinchidan, o'yin usullarini amaliyotga joriy etish o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi munosabatlarning ijtimoiy tashkil etilishi va madaniyatining yangi shakllarini izlashga qaratilgan bir qator umumiy ijtimoiy-madaniy jarayonlar bilan bevosita bog'liqdir. Didaktik jarayonda talabalarning muloqot madaniyati darajasini oshirish zarurati o'spirinlarning bilim faolligini oshirish, o'rganilayotgan mavzularga qiziqishini rag'batlantirish zarurati bilan belgilanadi.

O'yinlarning o'rganish qobiliyatlari uzoq vaqtdan beri ma'um. Ko'plab taniqli o'qituvchilar o'quv jarayonida o'yinlardan foydalanish samaradorligiga e'tibor berishdi. Hozirgi vaqtda chet tilini o'qitishda nutq o'yinini qo'llash muammosi mahalliy va xorijiy uslubiy adabiyotlarda keng yoritilgan.

O'yinsiz to'liq aqliy rivojlanish bo'lmagan va bo'lmaydi. O'yin-bu ulkan yorqin oyna bo'lib, u orqali g'oyalar va tushunchalarning hayot beruvchi oqimi bolaning ma'naviy dunyosiga quyiladi.

O'yinlar bolalarga ijodiy shaxs bo'lishga yordam beradi, har qanday ishga yangicha munosabatda bo'lishni o'rgatadi. Mehnatga ijodiy munosabatda bo'lish uni sifatli, yuqori darajada bajarishni anglatadi. Ijodkorlik har qanday faoliyatda doimiy takomillashtirish va taraqqiyotdir. O'yinlar bolalar va kattalarga ijodkorlik quvonchini keltiradi. Quvonchsiz hayotimiz zerikish va odatiy holga aylanadi. Ijodkor har doim biror narsaga ishtiyoqlidir. Uning turmush darajasi insonning ijodiy imkoniyatlariga bog'liq.

Tadqiqotning maqsadi o'zbek tili darslarida o'quv jarayonini faollashtirish vositasi sifatida o'yin usullaridan foydalanish usullarini tahlil qilishdir.

Tadqiqot obyekti o'zbek tilini o'qitish jarayonidir.

Tadqiqot mavzusi boshlang'ich bosqichda o'zbek tilini o'qitishda faol o'yin texnikasi.

Tadqiqot gipotezasi quyidagicha - agar o'qituvchi didaktik o'yinlarni ingliz tili darslarida qo'llay boshlasa, unda o'zbek tilini o'zlashtirish jarayoni yanada samarali bo'ladi.

Quyidagi vazifalar qo'yildi:

- boshlang'ich davrda o'zbek tili darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish muammosi bo'yicha adabiyotlarni o'rganish;
- o'yin usullarini tasniflashning turli yondashuvlarini tahlil qilish;

- soʻz boyligini oʻrganishda oʻyin texnikasidan foydalangan holda darslar tizimini ishlab chiqish.

“Oʻyin faoliyati-bu inson faoliyatining oʻziga xos sohasi boʻlib, unda shaxs jismoniy va ma'naviy kuchlarni namoyon etishdan zavqlanishdan boshqa maqsadlarga intilmaydi” [].

“Oʻyin rivojlanish manbayi boʻlib, kelajakda rivojlanish zonasini yaratadi. Xayoliy sohada, xayoliy vaziyatda harakat qilish, oʻzbohinchalik bilan niyat yaratish, hayot rejasini shakllantirish, irodaviy motivlar-bularning barchasi oʻyinda paydo boʻladi va uni rivojlanishning eng yuqori darajasiga koʻtaradi, uni toʻlqin tepasiga koʻtaradi, uni maktabgacha yoshdagi rivojlanishning toʻqqizinchi miliga aylantiradi, bu suvning butun chuqurligi bilan, ammo nisbatan tinch koʻtariladi “[].

Ta'lim muassasasida har bir oʻquvchining darsida faol ishtirok etishni kafolatlaydigan, bilimlarning obroʻsini va maktab oʻquvchilarining oʻquv ishlari natijalari uchun shaxsiy javobgarligini oshiradigan darslarning bunday shakllari alohida oʻrin tutadi. Ushbu vazifalarni oʻyin oʻqitish shakllari texnologiyasi orqali muvaffaqiyatli hal qilish mumkin. Bola hayotidagi oʻyin kattalar bilan bir xil ma'noga ega: faoliyat, ish, xizmat. Oʻyin faqat tashqi tomondan beparvo va oson koʻrinadi. Va aslida, u oʻyinchilardan unga maksimal energiya, aql, chidamlilik, mustaqillikni berishni talab qiladi.

Oʻyin hatto zaif talabalar uchun ham mumkin. Tenglik hissi, ishtiyoq va quvonch muhiti, vazifalarning maqsadga muvofiqligi hissi - bularning barchasi bolalarga uyatchanlikni engishga imkon beradi, bu esa nutqda chet tilidagi soʻzlarni erkin ishlatishga xalaqit beradi va ta'lim natijalariga foydali ta'sir koʻrsatadi. Til materiallari jimgina oʻzlashtiriladi va shu bilan birga qoniqish hissi paydo boʻladi.

Oʻyin-bu koʻplab ta'lim maqsadlari va vazifalariga erishishning faol usuli.

Oʻyin-bu oʻquvchilarni ragʻbatlantirish, ularni darsda faol ishlashga undashning ajoyib usuli, shuningdek, ular aytganidek, ishning foydasi bilan dam olishning eng yaxshi usuli. Oʻyin qattiqlikni olib tashlashga yordam beradi, ayniqsa raqobat, baholash, umumlashtirish elementi boʻlmasa. Garchi ba'zida raqobat oʻyinni jonlantiradi. Oʻyin uzoq vaqt davomida kerakli ma'lumotlarni eslab qolishga va oʻquvchilarning xatolarini tuzatishga yordam beradi, ularning nutqda mustahkamlanishiga yoʻl qoʻymaydi, oʻquvchilarning motivatsiyasini oshiradi va vaziyatli oʻyin oʻrta maktab oʻquvchilariga kelajakdagi kasblarini tanlash bilan bogʻliq muammolarni hal qilishga imkon beradi.

“Oʻyinsiz toʻliq aqliy rivojlanish boʻlmaydi va boʻlishi mumkin emas. Oʻyin-bu ulkan yorqin oyna boʻlib, u orqali gʻoyalar va tushunchalarning hayot beruvchi oqimi bolaning ma'naviy dunyosiga quyiladi. Oʻyin-bu qiziquvchanlik va qiziquvchanlik nurini yoqadigan uchqun” - Suxomlinskiy. V. A. [].

Didaktik oʻyin bolalarning turli xil faoliyati majmuasini oʻz ichiga oladi: gʻoyalar, his-tuygʻular, hayajon, hamdardlik, oʻyin muammosini hal qilishning faol usullarini

izlash, ularni o'yin sharoitlari va sharoitlariga bo'ysundirish, o'yindagi bolalar o'rtasidagi munosabatlar.

Didaktik o'yin-bu murakkab hodisa, ammo unda tuzilma aniq beggilanadi, ya'ni, o'yinni bir vaqtning o'zida o'rganish shakli va o'yin faoliyati sifatida tavsiflovchi asosiy elementlar [12-bet]. Didaktik o'yinning tarbiyaviy vosita sifatida ahamiyati shundaki, u o'ynayotgan bolalar jamoasiga ta'sir ko'rsatib, o'qituvchi jamoa orqali ularning har biriga ta'sir qiladi.

O'yinda o'quvchilarning hayotini tashkil qilish orqali o'qituvchi nafaqat o'yin munosabatlarini, balki haqiqiyliklarini ham yaratadi, turli sharoitlarda va o'yindan tashqarida o'quvchilarning xulq-atvor normalarida foydali odatlarni mustahkamlaydi - shuning uchun talabalarni to'g'ri boshqarish bilan didaktik o'yin ta'lim maktabiga aylanadi.

O'yin usullari chet tilini o'qitishning eng samarali usullaridan biridir, chunki ularning psixologik va pedagogik asoslari shaxsning aqliy rivojlanishiga katta hissa qo'shadigan o'yin faoliyatidir. O'yinda fikrlash jarayonlari faollashadi va chet tilini o'rganish motivatsiyasi oshadi.

O'zbek tili uslubidagi so'z boyligini o'rgatish bir necha bosqichlarni o'z ichiga olgan jarayondir. Birinchi bosqichda yangi so'z kiritiladi. Keyingi bosqichda talabalar bir xil nutq holatlarida leksik nutq aloqalarini yaratishda mashq qiladilar. O'rganish natijasi talabalarining dinamik leksik nutq aloqalarini yaratish, ya'ni muloqotda yangi so'zlardan erkin foydalanish qobiliyatidir.

O'yin shakllari va texnikasi juda xilma-xil bo'lib, lug'at bilan ishlashning har bir bosqichida foydalanish mumkin. Dastlabki bosqichlarda so'zlarni yodlash jarayonini qiziqarli faoliyatga aylantiradigan odatiy o'yin mashqlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. O'yin usullari o'yin ishtirokchilari o'rtasida mutlaqo haqiqiy aloqa holatlarini shakllantirishga imkon beradi. Shu sababli, o'yinlar, ayniqsa, yangi lug'at bilan ishlashning so'nggi bosqichlarida dolzarb bo'lib, unda ma'lum o'yin vaziyatlarida nutqda so'zlar ishlatiladi.

Didaktik o'yinlar ko'pincha ularni tashkil qilishda juda sodda va maxsus jihozlarni talab qilmaydi. Didaktik o'yinlardan har bir chet tili darsida foydalanish mumkin, asosiysi ular ta'limning maqsad va vazifalariga mos keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Gazman O. S. Maktabda o'ynash / Xaritonova N. E., Gazman O. S. // ma'rifat. M.: Oliy maktab, 1991. 56-sahifa.
2. Vigotskiy L. S. Bolaning aqliy rivojlanishidagi o'yin va uning roli / L. S. Vigotskiy // psixologiya masalalari. № 6. M., 1966 yil. 62-68 betlar.
3. Suxomlinskiy V. A. Men yuragimni bolalarga beraman. / V. A. Suxomlinskiy // Radyansk maktabi. M., 1985 yil. 35 bet.
4. Astanina. S.Yu. Uzluksiz tibbiy ta'lim tizimidagi didaktik o'yinlar / S. Yu. M.: SGU, 2009 yil. 161 bet.